

**LANDSFORENINGEN
DANSKE ANLÆGSGARTNERMESTRE**

NORMER
FOR
ANLÆGSGARTNERARBEJDE

Udgivet af LDA, Linde Allé 16, 2720 Vanløse

*Nærværende normer ophæver tidligere udgivne af 1974.
Der tages forbehold for tilføjelser og ændringer.*

1979

Indholdsfortegnelse:

	Side
1. Jordarbejder	3
2. Asfaltbelægninger/Macadambelægninger	5
3. Anlæg af veje, stier og pladser med fliser, klinker, brosten eller træ	6
4. Dræning, kantsten og sandkasser	10
5. Støttemure	11
6. Trapper	16
7. Etablering af græsarealer	18
8. Plantning	19
9. Vedligeholdelse	21

1. Jordarbejder

1.1. Muldafrømning

Muldafrømning foretages, hvor intet andet er beskrevet, i 25 cm dybde. Ved depot løftes mulden på plads.

Mulden oplægges på en forud indtegnet eller anvist plads, hvor det kan ligge hele byggeperioden uden forurening af andre håndværkeres affald. Mulddepoter anbringes så vidt muligt på kommende græs- og beplantningsarealer, således at de ikke er til gene for eventuel tidlig igangsætning af befæstede arealer, såsom legepladser, parkeringspladser o. lign.

1.2. Grovregulering

Hvor anlægsgartneren foretager grovregulering inden byggeriets påbegyndelse, skal der efter reguleringen foretages et nivellement.

Anlægsgartneren har krav på at modtage arealet i samme kote efter byggeriets afslutning, fuldstændig rømmet for andre håndværkeres materialerester, byggeaffald, ledningsjord o. lign.

Hvor grovreguleringen foretages af anden entreprenør, skal der foretages og godkendes et nivellement inden anlægsgartneren overtager arealet.

Tolerance for ujævnheder i græs- og beplantningsarealer ± 5 cm, i befæstede arealer ± 3 cm.

Efter grovregulering grubes græs- og beplantningsarealet med 50 cm afstand på langs og tværs af arealet. Dybde for grubning min. 50 cm. På arealer, hvor der foretages opfyldning, foretages en lignende grubning for hver 40 cm påfyldning.

1.3. Dræning

Der drænes under hensyntagen til de på stedet værende jordbundsforhold. Drænedningerne lægges med min. 3‰ fald.

1.4. Muldudlægning

Muldudlægning foretages, hvor intet andet er beskrevet, i en tykkelse af 25 cm.

1.5. Kultivering

Efter muldudlægning foretages en grundig grubning med 50 cm afstand på langs og tværs af arealerne. Dybde for grubning min. 50 cm. Alle muldbelagte arealer skal bearbejdes grundigt ved gentagne kultiveringer. Bearbejdningen skal tage sigte på at tilvejebringe en sund struktur i mulden, således at denne bliver tjenlig til sånings- og plantningsarbejde.

1.6. Finplanering

Finplanering foretages efter jordudlægning og kultivering.

a. Plantearealerne planeres til ± 5 cm tolerance.

- b. Græsarealer planeres til ± 2 cm tolerance.
- c. Større græsarealer planeres til ± 5 cm tolerance.

1.7.

Gødskning

Der nedfældes 5 kg/100 m² NPK-gødning. Yderligere gødningstilførsel foretages kun, hvor der foreligger kemisk jordanalyse.

2. Asfaltbelægninger/Macadambelægninger

2.1. Gangstier, terrasser, legepladser

Bærelag: På et reguleret, komprimeret underlag udlægges mekanisk stabilt grus, der komprimeres til min. 15 cm fast mål.

Alternativ: På et reguleret, komprimeret underlag udlægges min. 10 cm singels eller nøddesten, som udmættes med lerholdigt grus under konstant vanding og komprimering.

Dæklag: Efter klæbning på et nedtromlet strølag af småsingels eller nøddesten: 70 kg/m² pulverasfalt. Alternativt 50 kg/m² asfaltbeton.

Fald for vandledning min. 12 ‰.

2.2. Pladser og køreveje for lettere trafik

Vejkassen afrettes og komprimeres. Derefter udlægges et bundsikringslag bestående af rågrus, der komprimeres til min. 15 cm fast mål.

Derefter udlægges bærelag bestående af mekanisk stabilt grus, der komprimeres til min. 15 cm fast mål, hvorefter der udlægges 5 cm – 115 kg/m² – GAB 1 (Hot-Mix), der komprimeres.

Slidlag udføres af 2 cm – 45 kg/m² – pulverasfalt.

Alternativ: Vejkassen afrettes og komprimeres. Derefter udlægges et bundsikringslag bestående af rågrus, der komprimeres til min. 15 cm fast mål.

Derefter udlægges min. 15 cm singels, ad 2 gange, som udmættes med lerholdigt grus under konstant vanding og komprimering.

Slidlaget udføres af 4 cm – 90 kg/m² – pulverasfalt.

Fald for vandledning min. 12 ‰.

2.3. Pladser og køreveje for tung trafik

Vejkassen afrettes og komprimeres. Derefter udlægges et bundsikringslag bestående af rågrus, der komprimeres til min. 15 cm fast mål.

Derefter udlægges min. 2 × 15 cm singels, der udmættes med lerholdigt grus under konstant vanding og komprimering.

Slidlag udføres af 5 cm – 110 kg/m² – pulverasfalt.

Fald for vandledning min. 12 ‰.

3. Anlæg af veje, stier og pladser med fliser, klinker, brosten eller træ

3.A. Bærelag for befæstelser. Køreveje

Gældende for alle belægningstyper, når der anvendes betonfliser eller -belægningssten – minimumstykkelse 6–8 cm.

3.A.1. Bærelag let kørevej

Vejkassen afrettes og komprimeres, hvorefter der udlægges et bundsikringslag bestående af rågrus, der komprimeres til min. 10 cm fast mål.

Derefter udlægges mekanisk stabilt grus, der komprimeres til min. 15 cm fast mål.

Alternativ: 15 cm singels, der udmættes med lerholdigt grus under konstant vanding og komprimering.

Derefter skarpt grus ca. 1½–2 cm.

3.A.2. Bærelag tung kørevej

Vejkassen afrettes og komprimeres, hvorefter der udlægges et bundsikringslag bestående af rågrus, der komprimeres til min. 15 cm fast mål.

Derefter udlægges mekanisk stabilt grus, der komprimeres til min. 20 cm fast mål.

Alternativ: 2×10 cm singels, der udmættes med lerholdigt grus under konstant vanding og komprimering.

Derefter skarpt grus ca. 1½–2 cm.

3.B. Befæstelser af gangstier, terrasser og legepladser

3.B.1. Betonfliser – betonbelægningssten

Efter at underlaget er afrettet og komprimeret, udlægges brolægningssingels, der komprimeres til min. 10 cm fast mål.

Gruslaget afrettes og komprimeres til underkanten af belægningssingelsmateriale. Minimumsafstand mellem fuldkantede fliser 0,3 cm.

Fald for vandafledning min. 12 ‰. Tilhugning ved brønde, stophaner og langs mure 1–2 cm tolerance. Overhøjde ved brønde 1 cm.

3.B.2. Klinker og ankasten på fladen og på kant

Efter at underlaget er afrettet og komprimeret, udlægges nøddesten, der komprimeres til min. 10 cm fast mål. Derefter udlægges 3–5 cm brolægningssingelsgrus, som komprimeres.

Enhederne udlægges med den afstand, materialets uensartethed fordrer for gennemførelse af lige linier.

Fald for vandafledning min. 15 ‰. Overhøjde ved brønde 1 cm.

Gruses og eftervandes.

3.B.3. Mosalkbrosten

Efter at underlaget er afrettet og komprimeret, udlægges et bundsikringslag, bestående af rågrus, der komprimeres til min. 15 cm fast mål. Derefter udlægges bærelag, bestående af mekanisk stabilt grus, slagger eller nøddesten, der komprimeres til min. 15 cm fast mål. Stenene sættes i tørbeton 1:7. Fald for vandafledning min. 15‰. Overhøjde ved brønde 1 cm.

Gruses og eftervandes.

3.B.4. Chaussebrosten

3.B.4.1. Chaussebrosten. Alm. belægning

Efter at underlaget er afrettet og komprimeret, udlægges bærelag bestående af mekanisk stabilt grus, nøddesten eller slagger, der komprimeres til min. 10 cm fast mål. Stenene sættes i 8–10 cm grus, komprimeres, gruses og vandes, til fugerne er fyldte.

Fald for vandafledning min. 15‰. Overhøjde ved brønde 1 cm.

3.B.4.2. Chaussebrosten med græsfuge

Efter at underlaget er afrettet og komprimeret, udlægges bærelag bestående af mekanisk stabilt grus, nøddesten eller slagger, der komprimeres til min. 10 cm fast mål. Stenene sættes i 5–7 cm brolægningegrus med ca. 2 cm fuge, der udmættes med en blanding af lige dele muld og grus. Stenene komprimeres, der vandes og affejes, så der fremkommer en ca. 2 cm dyb fuge. Heri udsås frøet og afdækkes med 1 cm sandblandet muld.

3.B.5. Brosten

3.B.5.1. Brosten. Alm. belægning

Efter at underlaget er afrettet og komprimeret, udlægges bærelag bestående af mekanisk stabilt grus, nøddesten eller slagger, der komprimeres til min. 10 cm fast mål. Stenene sættes i 10–15 cm brolægningegrus, sorteres til ensartet skiftebredde. Komprimeres, gruses og vandes, til fugerne er fyldte.

Fald for vandafledning min. 15‰. Overhøjde ved brønde 1 cm.

3.B.5.2. Brosten med græsfuge

Efter at underlaget er afrettet og komprimeret, udlægges bærelag bestående af mekanisk stabilt grus, nøddesten eller slagger, der komprimeres til min. 10 cm fast mål. Stenene sættes i 10–15 cm brolægningegrus.

Stenene sorteres til ensartet skiftebredde; 2–4 cm fuge, der udmættes med en blanding af lige dele muld og grus, hvorefter stenene komprimeres og vandes grundigt, så der fremkommer en ca. 2 cm dyb fuge; heri udsås frøet og afdækkes med 1 cm sandblandet muld.

3.B.6. Naturstensfliser

3.B.6.1. Brudfliser af Nexø-, Øland- og Opdalsten

Efter at underlaget er afrettet og komprimeret, udlægges brolægningss-grus, der komprimeres til min. 10 cm fast mål. Fugetolerance 1–4 cm (uregelmæssig fuger). Stenene frastødes under lægningen med mus og jern. Der gruses og vandes, til fugerne er fyldte. Overhøjde ved brønde 1 cm. Fald for vandafledning 15‰.

3.B.6.2. Finere belægning af Nexø-, Øland- og Opdalsten

Efter at underlaget er afrettet og komprimeret, udlægges brolægningss-grus, der komprimeres til min. 15 cm fast mål. Stenene tildannes med en fugetolerance på 1–2 cm. Ingen enheder under 400 cm². Ujævnheder i fladen ved stykkernes tildannelse afrettes med mejsel. Ingen gennemløbende fuger. Spids mod spids undgås. Der gruses og vandes.

Fald for vandafledning 15‰. Overhøjde ved brønde 1 cm.

3.B.6.3. Regelmæssige naturstensfliser

Efter at underlaget er afrettet og komprimeret, udlægges brolægningss-grus, der komprimeres til min. 15 cm fast mål. Der gruses og vandes. Fald for vandafledning 15‰. Overhøjde ved brønde 1 cm.

3.B.7. Piksten

På et afrettet, komprimeret underlag udlægges 10–15 cm brolægningss-grus. Stenene forkiles godt, lægges med kort afrundet flade opad. Komprimeres, gruses og vandes.

3.B.8. Træmaterialer

3.B.8.1. Sveller

Efter at underlaget er afrettet og komprimeret, udlægges svellerne på 10 cm grus.

Svellerne udlægges med den afstand, materialets uensartethed fordrer for gennemførelse af lige linier.

Belægningen gruses og eftervandes, til fugerne er fyldte.

3.B.8.2. Træfliser

Efter at underlaget er afrettet og komprimeret, udlægges grus eller slagge, der komprimeres til min. 10 cm fast mål, 40×40 cm bærefliser lægges på det afrettede bærelag med en overhøjde, som svarer til træflisernes underkant.

Bæreflisernes indbydes afstand indrettes efter træflisernes størrelse, idet 4 træflisehjørner støtter på hver bæreflise.

3.B.8.3. Trykimpregnerede brædder

Efter at underlaget er afrettet og komprimeret, udlægges grus, der komprimeres til min. 10 cm fast mål. 30×30 cm bærefliser udlægges

i en afstand af 80 cm på det afrettede bærelag, hvorpå trykimprægnerede strøer min. 50×50 mm udlægges og understøttes med tagpap eller lignende.

Brædderne, min. 32 mm tykke, sømmes på alle strøerne med galv. søm.

3.B.8.4. Træskiver

Efter at underlaget er afrettet og komprimeret, udlægges min. 10 cm groft grus, der komprimeres. Træskiverne, min. 10 cm tykke, sættes herefter i 5–8 cm grus og stabiliseres ved komprimering. Fugerne tilfyldes.

3.B.8.5. Trykimprægneret træbrolægning

Efter at underlaget er afrettet og komprimeret, udlægges bærelag bestående af groft grus, der komprimeres til min. 10 cm fast mål. Derefter udlægges 3–5 cm brolægningegrus, som komprimeres.

Enhederne, min. 10 cm tykke, udlægges med den afstand, materialets uensartethed fordrer for gennemførelse af lige linier.

Fald for vandafledning min. 15 ‰. Overhøjde ved brønde 1 cm.

Der skal være udført dræning for afvanding af gruslaget.

3.B.9. Grusbelægning

Sorterede slagger eller stabilgrus, der komprimeres til min. 10 cm fast mål.

Fald for vandafledning min. 25 ‰.

Derefter afdækkes med ca. 2 cm lerholdigt grus, der komprimeres.

4. Dræning, kantsten og sandkasser

4.1. Sandkasser af færdigstøbte elementer med afrundet kant

Elementerne opsættes på fastkomprimeret gruslag. Der udgraves til sandkassebund, min. 30 cm, hvorefter der udgraves drærende, min. 20 cm. Derefter nedlægges drænfilterrør, der føres til faskine eller andet afløb.

Drænrenderne fyldes med nøddesten.

Bunden belægges med fliser, minimumsstørrelse 50×50×5 cm, fugestandsafstand ca. 3 cm. Der påfyldes 30 cm rent sand.

4.2. Sandkasser af fliser

Fliserne opsættes på fastkomprimeret gruslag. Der udgraves til sandkassebund, min. 30 cm, hvorefter der udgraves til drærende, min. 20 cm. Derefter nedlægges drænfilterrør, der føres til faskine eller andet afløb.

Drænrenderne fyldes med nøddesten.

Bunden belægges med fliser, minimumsstørrelse 50×50×5 cm, fugestandsafstand ca. 3 cm.

Kanten afdækkes med trykimprægnerede planker 50×150 mm med påsømmede lister 38×56 mm til styring af fliser.

Der påfyldes 30 cm rent sand.

4.3. Dræning

Der drænes under hensyntagen til de på stedet værende jordbundsforhold. Drænledningerne lægges med min. 3‰ fald.

5. Støttemure

5.1. Klinker-, Ankastensmure og lignende

5.1.1. Indtil 60 cm højde

Der udgraves og komprimeres til fundament bestående af groft grus, slagger eller nøddesten 30×30 cm.

Fundamentsudgravningen afdrænes.

Tørre klinker forvandes.

Jordfugtig beton 1:7 føres op i murens fulde højde i en tykkelse af 10 cm. Enhederne lægges vandret, anlæg min. 12 % ved tilbage-trækning.

Under opsætningen komprimeres bagjorden i en bredde svarende til halvdelen af murens højde. Hvor der sker indplantning i muren, foretages skrå afhugning af enhedernes bagside.

Murens dybde min. 5 cm under terræn.

5.1.2. Fra 60–150 cm højde

Der udgraves og komprimeres til fundament bestående af singels eller slagger i en dybde af 50 cm og en bredde af 40 cm.

Fundamentsudgravningen afdrænes.

Jordfugtig beton 1:7 føres op i murens fulde højde i en tykkelse af 20 cm. Enhederne lægges vandret. Anlæg mindst 12 % ved tilbage-trækning. Tilfyldning bag beton med slagger eller skarpt grus i en bredde af 20 cm og til 30 cm under murens overkant. Tilfyldningen bag slagger/grus komprimeres i en bredde svarende til halvdelen af murens højde. Murens dybde min. 5 cm under terræn.

5.2. Betonplantestensmure

5.2.1. Fra 45–100 cm højde

Der foretages udgravning til fundament 40×40 cm bestående af slag-ger eller nøddesten.

Fundamentsudgravningen afdrænes.

Enhedernes dybde min. 20 cm. Anlæg mindst 12 %. Der afrettes for hvert skifte, og hver enkelt enhed tilpakkes og stødes i sit leje.

Slagger eller skarpt grus føres op bag muren i en bredde af 20 cm og til 30 cm under murens overkant.

Tilfyldningen bag slagger/grus komprimeres skifte for skifte i en bredde svarende til halvdelen af murens højde.

Murens dybde min. 5 cm under terræn.

5.2.2. Fra 100–150 cm højde

Der udgraves og komprimeres til fundament bestående af slagger eller nøddesten i en dybde af 50 cm og en bredde af 60 cm.

Fundamentsudgravningen afdrænes.

Enhedernes dybde min. 20 cm. Anlæg min. 12 %.

Jordfugtig beton 1:7 føres op til 30 cm under murens overkant, i en dybde af 20 cm bag muren. Skifterne afrettes i betonen, og enhederne faststødes.

Slagger eller skarpt grus føres op bag betonen i en bredde af 20 cm og til 30 cm under murens overkant.

Tilfyldningen komprimeres skifte for skifte i en bredde svarende til halvdelen af murens højde.

Murens dybde min. 5 cm under terræn.

5.2.3. Fra 150–350 cm højde

Der udgraves og komprimeres til fundament bestående af nøddesten i en dybde af 90 cm og en bredde af 50 cm.

Fundamentsudgravningen afdrænes.

Enhedernes dybde min. 20 cm. Anlæg mindst 12 %. Enhederne lægges vandret og anlægget gives ved tilbagetræk.

Jordfugtig beton 1:5 føres op til 30 cm under murens overkant i en dybde af 30 cm bag muren.

Slagger eller nøddesten føres op bag betonen i en bredde af 30 cm og en højde svarende til betonens højde.

Tilfyldningen komprimeres skifte for skifte i en bredde svarende til halvdelen af murens højde.

Murens dybde min. 10 cm under terræn.

5.3. Støttemure af knækfliser, montebellosten og lignende

5.3.1. Højde indtil 50 cm

Der udgraves og komprimeres til fundament 25×25 cm bestående af grus.

Enhedernes dybde min. 20 cm. Anlæg min. 12 %. Enhederne lægges vandret og anlægget gives ved tilbagetræk.

Der afrettes for hvert skifte, og hver enkelt enhed tilpakkes og stødes fast i sit leje.

Murens dybde min. 5 cm under terræn.

5.3.2. Fra 50–100 cm højde

Der udgraves og komprimeres til fundament 40×40 cm bestående af nøddesten eller slagger.

Fundamentsudgravningen afdrænes.

Enhedernes dybde min. 20 cm. Anlæg min. 12 %. Der afrettes for hvert skifte og hver enkelt enhed tilpakkes og stødes fast i sit leje. Enhederne lægges vandret og anlægget gives ved tilbagetræk.

Slagger eller grus føres op bag muren i 20 cm bredde og til 30 cm under murens overkant.

Tilfyldningen bag slagger eller grus komprimeres skifte for skifte i en bredde svarende til halvdelen af murens højde.

Murens dybde min. 5 cm under terræn.

5.3.3. Fra 100–150 cm højde

Der udgraves og komprimeres til fundament 50×50 cm bestående af nøddesten.

Fundamentsudgravningen afdrænes.

Enhederens dybde min. 20 cm. Anlæg mindst 12 %. Jordfugtig beton 1:7 føres op i en dybde af 20 cm bag muren til 30 cm under murens overkant.

Skifterne afrettes i betonen, og enhederne faststødes.

Slagger eller grus føres op bag betonen i en tykkelse af 30 cm og til 30 cm under murens overkant.

Tilfyldningen bag slagger eller grus komprimeres skifte for skifte i en bredde svarende til halvdelen af murens højde.

Murens dybde min. 5 cm under terræn.

5.4. Kampestensmure

Muren sættes på en fast komprimeret bund 10–15 cm under terræn.

Stenene forkiles godt og skal hvile på de bedst egnede flader. Min. størrelse 30 cm. Anlæg min. 15 %.

Flint og kalksten samt flækker må ikke anvendes.

Tilfyldning med lerholdig muld, der komprimeres lagvis i en bredde svarende til halvdelen af murens højde. Hvor der er risiko for vandtryk bag muren udføres der dræn bag murfod.

5.5. Brøstensmure fra 30–100 cm højde

Der udgraves og komprimeres til fundament bestående af nøddesten, groft grus eller slagger i en dybde af 50 cm og en bredde af 40 cm.

Fundamentsudgravningen afdrænes.

Jordfugtig beton 1:7 føres op i murens fulde højde i en tykkelse af 15 cm. Anlæg min. 12 %.

Tilfyldning bag beton med slagger eller grus i en bredde af 20 cm.

Tilfyldningen bag slagger eller grus komprimeres i en bredde svarende til halvdelen af murens højde. Murens dybde min. 5 cm under terræn.

Stenene sorteres til ensartet skiftebredde.

5.6. Mure af Nexø- og Ølandsten

5.6.1. Skalle mure af Nexø- og Ølandsten fra 30–150 cm højde

Der udgraves og komprimeres til fundament bestående af grus, slagger eller nøddesten i en dybde af 50 cm og en bredde af 60 cm.

Anlæg min. 12 %. Stenene forkiles godt.

Tilfyldning bag mur med ren muld, der komprimeres lagvis i en bredde svarende til halvdelen af murens højde.

Murens dybde min. 5 cm under terræn.

- 5.6.2. Dobbeltmure af Nexø- og Ølandsten indtil 50 cm højde**
Der udgraves i murens fulde bredde og i en dybde af 30 cm, som opfyldes med nøddesten.
Fundamentudgravningen afdrænes.
Murkernen skal bestå af rent muld.
Anlæg min. 12 %. Murens bredde min. 100 cm ved grunden.
Murens dybde min. 5 cm under terræn.
- 5.6.3. Dobbeltmure af Nexø- og Ølandsten fra 50–170 cm højde**
Der udgraves i murens fulde bredde og i en dybde af 30 cm, som opfyldes med nøddesten.
Murkernen skal bestå af skærver eller andet skarpt stenmateriale.
Hvor der foretages indplantning i muren, anbringes den nødvendige muldmængde på et underlag af groft sphagnum eller stenuld, og således, at muldmængden ikke rækker fra kant til kant af murværket.
Hvor der skal foretages plantning oven på muren, anbringes ligeledes et ca. 10 cm tykt lag groft sphagnum eller stenuld under 30 cm muld.
Murens dybde min. 5 cm under terræn. Anlæg min. 12 %.
- 5.6.4. Mure af Nexø- og Ølandsten med vandrette og lodrette fuger, rustik. Fra 30–100 cm højde**
Der udgraves og komprimeres til fundament 40×40 cm bestående af nøddesten.
Fundamentsudgravningen afdrænes.
Stenene lægges i forband og således, at ligge- og sideflader bliver vinkelret på murfladen. Stenene bearbejdes i ligge- og sideflader, således at de opnår et stabilt leje i muren. Anlæg min. 12 %.
10 cm jordfugtig beton 1:7 føres op til murens overkant.
Slagger eller skarpt grus føres op bag betonen i en bredde af 20 cm og til 30 cm under murens overkant.
Tilfyldningen bag slagger eller grus komprimeres skifte for skifte i en bredde svarende til halvdelen af murens højde.
Murens dybde min. 5 cm under terræn.
- 5.6.5. Mure af Nexø- og Ølandsten med vandrette og lodrette fuger, rustik. Fra 100–150 cm højde**
Der udgraves og komprimeres til fundament bestående af nøddesten i en dybde af 50 cm og en bredde af 60 cm.
Fundamentsudgravningen afdrænes.
Jordfugtig beton 1:7 føres op til murens overkant og i en dybde af 20 cm.
Slagger eller skarpt grus føres op bag betonen i en bredde af 30 cm under murens overkant.
Anlæg min. 12 %.

Tilfyldningen bag slagger eller grus komprimeres lagvis i en bredde svarende til halvdelen af murens højde.
Murens dybde min. 5 cm under terræn.

5.7. Træmaterialer

5.7.1. Svellemure. Højde indtil 45 cm

Der foretages udgravning til fundament bestående af 10 cm grus.
Enhedernes dybde min. 25 cm.

Anlæg min. 10 %. Hvert skifte rykkes min. 1,5 cm.

Der afrettes for hvert skifte, og hver enkelt enhed tilpakkedes og stødes fast.

Svelleterne lægges i forband under hensyntagen til materialets uensartethed for gennemførelse af lige linier.

Svelleterne forbindes på bagsiden med spidsklammer, 2 stk. pr. svelle.
Murens dybde min. 5 cm under terræn.

5.7.2 Svellemure. Højde fra 45–100 cm

Der foretages udgravning til fundament 40×40 cm, bestående af nøddesten, grus eller slagger.

Fundamentsudgravningen afdrænes.

Enhedernes dybde min. 25 cm.

Anlæg min. 12 %. Hvert skifte tilbagerykkes min. 1,5 cm. Der afrettes for hvert skifte, og hver enkelt enhed tilpasses og stødes fast. Svelleterne lægges i forband under hensyntagen til materialets uensartethed for gennemførelse af lige linier.

Svelleterne forbindes på bagsiden med spidsklammer, 2 stk. pr. svelle.
Nøddesten føres op til 30 cm under murens overkant i en dybde af 20 cm bag mur.

Murens dybde min. 5 cm under terræn.

5.7.3. Støttemure af trykimprægneret træ – højde indtil 90 cm

Stolper min. 50×100 mm nedgraves med max. 90 cm afstand i en dybde svarende til murens højde, dog min. 40 cm.

Brædderne min. 32 mm tykke påsømmes med 2 galvaniserede søm pr. stolpe.

Stolperne faststøbes i beton 1:3:5, min. 40×40 cm eller sikres med afsværtning bag muren.

6. Trapper

6.1. Trapper af færdigstøbte betonelementer

Trappen opstilles således, at hvert trin hviler på det underliggende og på et underlag af min. 30 cm nøddesten eller skarpt grus, der trin for trin komprimeres grundigt, således at sætninger undgås.

Trappetrinene lægges i forband og efter gængs formel, grunden plus dobbelt stigning ca. 63–64 cm. ($\text{Grund} \times \text{stigning (cm)} = 470\text{--}530$). Stigning for vandafledning pr. trin min. 0,4 cm.

6.2. Trapper af fliser

Min. størrelse 50×50×5 cm.

Trappen opstilles således, at hvert trin hviler på det underliggende og på et underlag af min. 40 cm nøddesten eller skarpt grus, der trin for trin komprimeres grundigt, således at sætninger undgås.

Trappetrin og stødtrin forskydes.

Trappen lægges efter gængs formel, grunden plus dobbelt stigning ca. 63–64 cm. ($\text{Grund} \times \text{stigning (cm)} = 470\text{--}530$).

Stigning for vandafledning pr. trin min. 0,4 cm.

Vandnæse ca. 2 cm.

6.3. Klinke- og ankastenstrapper

Der udgraves til fundament i 70 cm dybde regnet frat trinets forkant. Efter komprimering opfyldes med 40 cm singels eller nøddesten, der trin for trin komprimeres grundigt, således at sætninger undgås.

Trappen lægges efter gængs formel, grund plus dobbelt stigning ca. 63–64 cm. ($\text{Grund} \times \text{stigning (cm)} = 470\text{--}530$).

Stigning for vandafledning pr. trin 0,4 cm.

6.4. Trapper med forkant af granit eller betonkantsten

Der udgraves til fundament bestående af nøddesten i 60 cm dybde regnet fra trinets forkant.

Forkant sættes i beton 1:7. Hvor grunden udfyldes med chaussesten eller mosaiksten, sættes disse i beton. Trappen lægges efter gængs formel, grund plus dobbelt stigning ca. 63–64 cm. ($\text{Grund} \times \text{stigning (cm)} = 470\text{--}530$).

Stigning for vandafledning min. 0,4 cm pr. trin.

6.5. Trapper af Nexø- og Ølandsfliser

Trappen opstilles således, at hvert trin hviler på det underliggende og på et underlag af min. 40 cm nøddesten eller skarpt grus, der trin for trin komprimeres grundigt, således at sætninger undgås.

Trappetrinene lægges efter gængs formel, grund plus dobbelt stigning ca. 63–64 cm. ($\text{Grund} \times \text{stigning (cm.)} = 470\text{--}530$ cm.)

Trinfladernes tykkelse min. 5 cm.

Stigning for vandafledning 0,4 cm pr. trin.
Vandnæse ca. 2 cm.

6.6. Trapper af altaskifer

Trappen opstilles således, at hvert trin hviler på det underliggende og på et underlag af min. 40 cm nøddesten eller skarpt grus, der trin for trin komprimeres grundigt, således at sætninger undgås.

Trappetrinene lægges efter gængs formel, $\text{grund} \times \text{stigning (cm)} = 470\text{--}530$ i 8–10 cm jordfugtig beton 1:7.

Stødtrin lægges vandret lagvis.

Stigning for vandafledning 0,4 cm.

Vandnæse ca. 2 cm.

Trinfladernes tykkelse min. 2 cm.

6.7. Svelletrapper

Trappen lægges efter gængs formel: $\text{grund} \times \text{stigning (cm)} = 470\text{--}530$.

6.7.1. Trinflader med to sveller

Trappen opstilles således, at hvert trin består af to svellebredder. Trinfor-kanterne hviler på de underliggende trin på et underlag af 30 cm slagger, nøddesten eller skarpt grus, der trin for trin komprimeres grundigt.

Trinforkanter (indtil 100 cm bredde) fastgøres til den underliggende trinflade med spidsklammer.

6.7.2. Trapper af enkelte sveller

Trappen opstilles således, at hvert trin består af en svelle, som støttes af to trykimprægnerede lægter og påsømmes med to galvaniserede søm.

Underlaget 30 cm slagger, nøddesten eller grus, som komprimeres trin for trin.

7. Etablering af græsarealer

7.1. Såbedstilberedning/finplanering

Såbedet skal tildannes ved gentagne harvninger og/eller fræsninger. Såbedet skal være porøst i hele vækstlagets tykkelse.

Sten og jordknoIde over ϕ 40 mm må ikke forekommer i overfladen.

Tolerance for finplanering:

Villahaver: $\pm$ 2 cm.

Større sammenhængende græsarealer: $\pm$ 5 cm.

Sportspladser: $\pm$ 2 cm.

7.2. Iblanding af div. stoffer i vækstlaget

Hvor der foretages iblanding af sand/grus og/eller sphagnum, ler og kalk, skal man ved gentagne harvninger/fræsninger sikre sig at disse stoffer iblandes i hele vækstlaget og at dette opnår en homogen struktur.

7.3. Gødskning

Gødning skal spredes jævnt ud over hele arealet og kultiveres grundigt ind i den øverste del af vækstlaget.

7.4. Såning

Maskinsåning skal udføres med egnede specialmaskiner. Man skal sikre sig at disse udsår frøet jævnt og i det rette blandingsforhold.

7.5. Tromling

Tromling med glat tromle foretages på tør plæne, når græsset er 3–5 cm langt.

7.6. Klipning indtil aflevering

Der afleveres efter to gange klipning.

Disse klipninger udføres, når græsset er 6–7 cm langt og der klippes ca. 1/3 af græssets højde.

Græsafklip må ikke forekomme i klumper, der kan genere græssets videre vækst.

8. Plantning

8.1. Planternes behandling

Anlægsgartneren er ansvarlig for planternes gode behandling fra modtagelsen og må sørge for omhyggelig indslåning og holde indslagene jævnt fugtige.

Transport af barrodede planter fra depot til plantested skal foregå med planterne i tildækket/indpakket stand.

Barrodede planter må ikke udlægges som afmærkning af plantehuller. I tørre perioder foretages en grundig vanding umiddelbart efter plantningen.

Renskering foretages i fornødent omfang.

8.2. Plantningsarbejde

8.2.1. Basketplantning, barrodede planter

Plantehullet udgraves i størrelse og dybde svarende til plantens rodnet.

Planten rystes og trædes forsvarligt.

8.2.2. Klumpholdende planter

Plantehullet udgraves svarende til det dobbelte af klumpens bredde. Hullet løsnes min. 10 cm i bunden; der tilfyldes og trædes forsvarligt.

8.2.3. Contalnerplanter og planter i stenuidblokke

Planter i stenuidblokke stilles i depot på et lag plastic eller henstår i kasser.

Plantehullet udgraves svarende til det dobbelte af klumpens bredde. Før plantning foretages en grundig gennemvanding af klumpen. Hullet løsnes i bunden, og der tilfyldes med gennembearbejdet porøs jord.

8.2.4. Hække

Der udgraves en rende svarende til planternes rodnet.

Jorden tilfyldes og trædes forsvarligt.

8.2.5. Stammede træer

Der udgraves et hul svarende til plantens rodnet. Hullet løsnes i bunden. Under tilfyldning med porøs jord rystes planten, så jorden fordeler sig mellem rødderne. Jorden tilfyldes og trædes forsvarligt.

Hvor der anvendes tilbindingsstokke, anbringes disse inden plantningen. Der holdes passende afstand mellem stok og træ.

Tilbinding med halmsimer, tjæregarn eller stropper.

8.2.6. Forstplanter

Små plantestørrelser: Planten nedstikkes med spade eller i opløjet rende.

Store plantestørrelser: Planter i forud gravede huller.

8.2.7. Roser, barrodede

Plantehullet udgraves i en størrelse og dybde, der svarer til plantens rodnet.

Forædlingsstedet anbringes 5 cm under jordoverfladen.

Planten rystes, og jorden tilfyldes og trædes forsvarligt.

8.2.8. Stauder

Umiddelbart før plantningen foretages en omhyggelig bearbejdning af jorden, og overfladen afrives for sten; om fornødent tilføres sphagnum eller grus.

Planter uden klump tilbageskæres.

I tørre perioder vandes, til planterne er rodfæstede.

8.3. Maskinel plantning

Hulstørrelse må ved maskinel plantning ikke formindskes i forhold til de gældende regler for manuel plantning.

8.4. Behandling af jorden efter plantning

Når plantning er udført, foretages en gang løsning af jorden. Sten og fremmedlegemer, der er større end 8 cm i diameter skal, af hensyn til den fortsatte renholdelse være fjernet fra overfladen.

9. Vedligeholdelse

Ved vedligeholdelse af parker og haveanlæg forstås udførelse af alle årligt tilbagevendende arbejder.

9.1. Jordvedligeholdelse og ukrudtsbekæmpelse i beplantede arealer

9.1.1. Jordbehandling af busketter

Jorden løsnes og renholdes med kultivator så ofte, at frøkastning ikke finder sted, dog min. een gang om måneden i sommerhalvåret.

Busketter over 5 år renholdes med kultivator min. 2 gange i sommerhalvåret.

Hvor forholdene hindrer brug af kultivator, renholdes jorden ved hjælp af hakning og lugning.

9.1.2. Ukrudt i hække

Alt ukrudt og selvsåede planter ved foden af og i hække fjernes.

9.1.3. Løvfald

Løvet nedfældes med kultivator; overflødigt løv fjernes.

9.1.4. Gødskning

Der tilføres 4 kg NPK-gødning pr. 100 m² pr. år.

Yderligere gødningstilførsel udføres efter nærmere aftale på grundlag af jordanalyse. Surbundsplanter tilføres yderligere 4 kg svovlsur ammoniak pr. 100 m².

9.1.5. Kemisk ukrudtsbekæmpelse

Der anvendes de af staten klassificerede bekæmpelsesmidler.

9.1.6. Jordforbedring

Jordforbedring med organiske og uorganiske jordforbedringsmidler udføres efter nærmere aftale.

9.1.7. Jorrdækning

Afdækning mod frost udføres efter nærmere aftale.

9.2. Græsarealer

9.2.1. Klipping

Græsset klippes min. 22 gange i sæsonen.

Græsafklip må ikke forekomme i klumper, der kan genere græssets videre vækst.

Kantklipping udføres langs alle kanter min. 4 gange i vækstperioden. I private haver udføres kantklipping langs alle kanter efter hveranden gangs klipping.

9.2.2. Kantafstikning

I private haver udføres kantafstikning 2 gange i vækstperioden, iverigt efter aftale.

9.2.3. Gødskning pr. 100 m²

Der udbringes 5 kg NPK gødning inden vækstsæsonen.
3 kg kvælstofgødning udbringes, når græsset er i god vækst.
Yderligere gødningstilførsel foretages på grundlag af analyse.

9.2.4. Topdressing og udluftning af plæner

Udføres efter nærmere aftale.

9.2.5. Ukrudtsbekæmpelse

Ukrudtsmængden nedbringes med de af staten anerkendte bekæmpelsesmidler.

Udføres efter nærmere aftale.

9.2.6. Sygdomsbekæmpelse

Der anvendes de af staten anerkendte bekæmpelsesmidler.

Udføres efter nærmere aftale.

9.2.7. Udbedring af slitage

Udføres efter nærmere aftale. Arbejdet udføres, når jorden er bekvem.
Før såningen løsnes jorden, og frøet nedfældes ved krydsrivning.

9.3. Beskæring

9.3.1. Træer

Ved beskæring af træer tilsigtes en harmonisk grenbygning. Ved kapning tilbageskæres grene til basis.

Bearbejdning af sår og hulheder udføres efter nærmere aftale.

Stammede træer:

Opbinding til pæle med tjæregarn, simer eller stropper. Bindingerne efterses regelmæssigt og udskiftes i fornødent omfang.

Allétræernes kroner formes så vidt muligt ensartet.

9.3.2. Buske

Ved udtynding tilsigtes en fornyelse af buskene ved at fjerne gamle grene til basis alt efter buskenes karakter og egenart.

9.3.3. Hække

Løvfældende hække klippes 2 gange i vækstperioden, og således, at disse fremtræder i velklippet stand om vinteren.

Stedsegrønne hække klippes een gang i vækstperioden.

9.3.4. Lave roser

Døde grene fjernes, og der foretages tilbageskæring, når væsentlig nattefrost ikke længere ventes, men før der sker nævneværdig brydning af nye skud.

Tilbageskæring af afblomstrede roser udføres regelmæssigt.

9.3.5. Busketroser

Ved udtynding tilsigtes en fornyelse af buskene ved at fjerne gamle grene til basis, alt efter buskenes karakter og egenart.

- 9.3.6. Rhododendron**
Efter afblomstring fjernes blomsterstandene.
- 9.3.7. Selvhæftende klatreplanter**
Beskæres ved vinduer og døre. Minimum 20 cm fra tagkant.
- 9.3.8. Slyng- og espalierplanter**
Beskæres min. een gang om året og holdes tilbundne til eksisterende espaliertråd.
- 9.3.9. Stauder**
Opbindes og afpudses regelmæssigt. Afskæres ved basis inden vinteren.
- 9.3.10. Beskæringstidspunkter**
Anlægsgartneren er ansvarlig for beskæringstidspunkterne
- 9.4. Plantesygdomme og skadedyr**
Bekæmpelse af plantesygdomme og skadedyr udføres efter nærmere aftale.
Der anvendes de af staten anerkendte bekæmpelsesmidler.
- 9.5. Gangstier og -pladser**
- 9.5.1. Grusgange og pladser**
Afrettes med planerjern og gruses een gang årligt med 1 m³ pr. 100 m². Renholdes.
- 9.5.2. Asfalterede gange og pladser**
Renholdes. Reparationer udføres efter nærmere aftale.
- 9.5.3. Befæstede arealer**
Renholdes. Opretning og omlægning efter nærmere aftale.